

takrat za svoj naborni okraj Litomerice; vendar je polk kot preje tako i še pozneje dobil večkrat del novincev tudi iz Kranjske. Polk je imel do tega časa rdeče (oz. rumene) našive, l. 1770. je pa dobil sedanjo rjavo barvo, kar se mi zdi vredno na tem mestu poudariti, ker tega pisatelj ne omenja.

Ko se je po končanih francoskih vojskah vrnil polk iz Italije in Dalmacije zopet domov na Češko, pride nenadoma povelje, da mora na Kranjsko v Ljubljano. Pod francosko vlado je bil namreč stari ljubljanski polk št. 43 zatrt, po reokupaciji Ilirije pa Ljubljane niso mogli pustiti brez garnizije in tako je moral pešpolk št. 17 odriniti v Ljubljano, kamor je došel v drugi polovici novembra l. 1817. (Strobl ima nepravilno letnico 1816). Tako tvori torej odslej naprej zgodovina 17. pešpolka pravo vojno zgodovino kranjskega ljudstva. Pisatelj, ki ne opisuje le bojnih činov polka, marveč zasleduje v kratkem obrisu sodobne splošne zgodovine njegga delo in razvoj tudi v miru, nam poda na ta način v vedni zvezi z domačo grudo celo vrsto zgodovinskih sličic iz naše preteklosti. Ob tej priložnosti nas seznanja pisatelj s preosnovo naše armade v najnovejši dobi notri do nove bramborne postave iz l. 1912. L. 1867. je dobil vojak nov plašč; takrat je izginila staroslavna, v narodni pesmi toli opevana vojaška »suknja bela«. Zanimiv je dogodek, kako je dobil regiment svoj polkovni klic in zbiralno znamenje v melodiji pesmice »Popotnik pridem čez goro« (str. 88). Kar tiče discipline, vztrajnosti, hrabrosti in ostalih vojaških čednosti, je bil polk vedno med prvimi in žel zato neomejeno pohvalo in priznanje od Laudona pa do Radeckega in naših dni. Strogo discipliniranost moštva dokazuje najbolj dejstvo, da se je davno pred tozadevnim zakonom pri kranjskem polku via facti odpravilo kaznovanje s palico, ker za tako postopanje ni bilo povoda. »Moštvo je izborno, velike in krepke postave, — polku pristoji prvo mesto, — v vojni hrabrost in vztrajnost, v miru edinost in izredna pokorščina,« tako in podobno se glase pohvale predstojnikov našim fantom iz novejšega časa.

Domoljubne in junaške čine naših očetov na Laškem in v Bosni bo gotovo vsakdo z veseljem čital: marsikatera družina in vas bo našla v tej zgodovini opisano nesebično domovinsko požrtvovalnost svojcev, oziroma bližnjih sorojakov.

Delo krasi mnogo dobrih risb in slik (predvsem polkovnih poveljnikov). — V knjigi, ki je namenjena v prvi vrsti nemščine nezmožnim čitateljem, bi kazalo fonetično transkripcijo tujih imen, s pravilnim pripisom v oklepaju, d o s l e d n o izvesti. — Pisatelja je pri koncu tega dela prehitela vojska, mobilizacijsko povelje ga je klicalo drugam, »izvršitev se ni mogla popolnoma tako zaključiti, kakor je bilo nameravano.«

Dr. Jos. Mal.

Dr. Fr. Detela: Trojka. Povest. Ilustriral Ivan Vavpotič, izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1915.

Ko sem prvič bral to povest kot mlad dijak, se mi ni dopadla. Tedaj nisem vedel, zakaj ne. Danes vem: Premlad sem bil zanjo. Za to povest je treba imeti nekaj življenja in njegovih spakedranih razmer za seboj, da jo je mogoče umeti z užitkom. Zakaj pisatelj vihti bič nad t o l i k o napakami med nami, da utegne vsled hrupa izostati učinek: On biča falirane študente, udarja

po nepoklicanih pisateljih, se norčuje iz talmi-rodoljubov, debatira z neumnimi bogotajci, strže korenček ex-visokošolcu-kmetu, argumentira nespametnost dvoboja, bere levite kmetom in njihovim oderuhom: torej snovi in idej je v povesti za deset povesti. Ves ta naravnost poreadni in zafrkljivi sarkazem pa ureže prav tam, kjer je tako kratek in žgoč, da šine le kot iskra iz stranic knjige. In tega, sodim, bo marsikdo Mohorjanov prezrl in s tem zgubil mnogo. Prepričan sem pa, da je od dobe, ko je knjiga prvič izšla, do danes tudi naše ljudstvo toliko dozorelo, da bo velik odstotek danes pisatelja umel, ki bi ga tedaj še ne bil. — Pripominjam pa: Jaz bi bil ob redakciji v knjigi vse latinske in grške rečenice izpustil — ali jih povedal (ne prevel) slovenski.

Karakterizacija se mi zdi najboljša: baron, Irma in Majer. Le smrt Irmine ni dovolj utemeljena. Za sceno med njo in baronom (pred smrtjo) bi bilo še treba motivov. Lovro pa me je jezil, ko se je dal tako presneto neumno vleči — pa se tako spet korenito poboljša.

F. S. Finžgar.

Slovenske večernice za pouk in kratek čas. 69. zvezek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1915.

Večernice! Kar pomnim, sem jih bral doma za pečjo in nikdar s takim namenom, ki so mi ga letos vsilili s prošnjo. Večernice, vsepovsod pojdete — samó v naše kraje ne. Elegijo na prelepe mirne čase v rodni hiši bi najraje napisal ob vas — a prevpiti moram srčni glas in pisati — kritiko.

Torej: Večernice prinašajo letos tri zgodbe, nekaki dve povesti in skrivajo osem pesmic.

Prva zgodba: Zgodba o p o v i š a n j u. Če bi hotel v naslovu povedati tendenco, bi ga po stari šegi razširil — ali prevzetnost gre pred padcem. Rekrut Janez Hudoklin dobi vsled »izrazitega« defiliranja pred stotnikom — božični dopust, česar ni pričakoval, ker je to izredno. Doma se mora postaviti — zato se sam poviša: s strelskim znakom in zvezdo. To je njegova tragična krivda. Orožniška postaja ga naznani in Janez mora po vrnitvi v kasarno prenesti zasmeh in 21 dni ajncelnaresta...

Tragikomedija. Komentar pregovora iz novega ozračja. Jezik in pripovedovanje primerno, dasi pre-gostobesedno — seve na račun komike. Janez dobro zadet rekrut. V mirnem času bi ljudje to historijo z veseljem brali in dražili ž njo tega in onega urlaubarja. Zgodbo je spisal **Stanko Bor (Malešič)**, ki se je že prej poizkušal v humoristiki (cf. »Zoro«). Če bo vztrajal v tej smeri, nam mogoče napiše še kaj boljšega, ker vse dosedanje stvari so še začetniške. Jaz bi seveda raje, če bi nam pozneje pisal »Rdeče smehe«, ki jih vidi in poslušaja sedaj kot poročnik na soški fronti.

Finžgar je v gospodarski zgodbi **Konjička bom kupil...** v svojem elementu. Zgodbe ne povem, beri jo, da se boš čudil krepkemu gorenjskemu jeziku, izraziti karakterizaciji oseb in ozračja. Prid' se les učiti, kdor hočeš pisati povest za ljudstvo!

Mohorjeva družba bi zelo zelo ustregla občinstvu in — šoli, če bi nam leto za letom prinašala Finžgarja.

Na vrhovi h, kamor te pripelje **P. Perko** s Franico k Cili, katere mož je na orožnih vajah, kjer ga zadene solnčarica in gre potem Cila k Franci na Dolenjsko, se ne počutiš čisto nič zadovoljnega. Si pač

bral prej Finžgarja! Čudno se ti zdi, kje je oni Perko, ki je zastavil v Dom in Svetu pero. Dolgo je tega — kritiki se je medtem posvetil, to se pravi, da študira — zato bi pričakoval boljšega. Jaz ga čakam.

Z vrhov sem bil primoran s Troštom Pod Rob. Težko, težko sem hodil. Stereotipni klanci zakonskih preprirov, pijančevega poboljšanja, oduševskih načrtov pod vozom naše »poljudne« literature so tako razriti, da stopaš z upravičeno jezo po njih. Če jih nisi še nikdar hodil, poizkusi Pod Rob in prav mi daš!

Oddahnil sem se in ustrašil, ko sem prišel do pesmi. Pozdravil me je moj mladi jaz iz gimnazijskih časov s »sanjami«, ki so se spočele, preden sem poznal abecednik, s »hrepenenjem«, ki bi mu danes tudi ne

Canova: Grobni spomenik nadvojvodinje Marije Kristine (detajl).

možl postaviti drugačnih spomenikov, z »željo«, ki še vedno drži, in s »spoznanjem«, ki ga danes s klicajem podpisem. Pesmice so jasne in moram pohvaliti gimnazijca z dobrohotnim nasvetom, naj vztraja na tej poti, da ne bo kdaj — vse je mogoče — budil ogorčenja poštenih ljudi z — nejasnostjo...

J. Lavrič je zapel dve pesmi iz bojnega leta — Vseh mrtvih dan in Žetev po starem motivu. Mislim, da sam še nisem zagrešil izrecno bojnih, ker jih nisem še živel. Hočem reči: civilisti pustimo bojno polje v miru — peli nam bodo drugi, ki živijo bojno pesem. Beri n. pr. Majcnovo »Smrt v polju« in ne prideš v skušnjavo... (Medtem je mladi poet umrl, v Lukovici,

dne 22. novembra t. l. Zaradi bolehnosti je dovršil le tretji gimnazijski razred z odličnim uspehom l. 1913. N. v m. p.! Op. ur.)

Fr. Bevč ima tudi dve pesmi starejšega datuma. »Briski motiv« zadene dobro kolorit naših Brd, kjer se je zdaj to idilično življenje umeknilo grozi granat. Težko bo Goričanom — zlasti Bricem, ko se spomnijo ob pesmi na čudno lepoto svojega doma, kamor — zaklenjena so vrata... Bog daj, da ne za dolgo!

Ob »Križu« naj iščejo utehe!

Dr. Ivo Česnik zaključuje Večernice s »samostansko zgodbo« Pater Gervazij. Samostanska — ko jo prebereš, ji rečeš »Zgodba vipavske doline«; svetokriški samostan je le križišče in središče dejanja.

Z zgodbo bi bil čisto zadovoljen — kakor sem že pred dvema letoma omenil pisatelju — da ni napisal Ivan Cankar »Krčmarja Elija«. Kdor ga še ni bral, naj ga bere — ne bo mu žal — in primerja s Patrom Gervazijem. Sodil bo potem vsak sam.

Dr. Jos. Lovrenčič.

Ivan Vrhovnik: **Dva novomašna govora pred sto leti.** (Ponatis iz Duh. Pastirja.) Rajni gospod stolni dekan Andrej Zamejec je hranil precejšnjo rokopisno zbirko slovenskih propovedi. Iz nje sta objavljena ta dva govora. Prvega je govoril bivši škocijanski župnik Andrej Slejko novomašniku Frančišku Metelku l. 1814., drugega pa mladi Fr. Metelko novomašniku Jan. Zalokarju v Šmarjeti na Dolenjskem l. 1815. Zanimivo je, kako se je pred sto leti, neposredno po odhodu Francozov, mislilo o duhovskem stanu" (psovke str. 474). Zanimiv je pogled v mišljenje Metelkovo, ki ves gori za izobrazbo, za šolstvo, za to, da bi se tudi Dolenjci — po zgledu Gorenjcev — brati naučili. Za osebno karakteristiko Metelkovo važen donesek. D.

Jakob Dimnik: **Letno poročilo I. mestne 6 razredne deške ljudske šole v Ljubljani...** Z 12 slikami. 1915. Poročilo je slavnostna izdaja v spomin na svetovno vojno. Razdeljeno je na dvanajst poglavij (75 str.) in ima prilogo (facsimile krušne karte). Naj povemo nekoliko iz vsebine! I. pogl.: Brambni ščit pred ljubljanskim rotovžem, slavnost 18. avgusta, govor županov i. dr. V. pogl.: Življenjepis prestolonaslednika nadvojvode Karla Franca Jožefa in soproge nadvojvodinje Cite. VI. pogl.: Svetovna vojna in šola, v 37 pododdelkih. VII. poglavje: Zgodovina I. mestne d. lj. šole, v 21 pododdelkih. Priznati se mora: g. šolski vodja je nabral silno veliko gradiva in ga s preudarno razsodnostjo razporedil. Učencem bo gotovo drag spomin na vojno leto. (Ali bodo tuja imena, n. pr. Lucca, v Lucci..., znali prav čitati?) D.

Odložili smo nekaj ocen; pa prihodnjic!

Dom in Svet bo še izhajal, kar mogoče redno. (Glej tudi str. 357!) Vljudno vabimo na zopetno naročbo. Zdaj smo spoznali, kaj je dom, kaj svet; spoznali smo pa tudi, da po svetu naš dom, naš jezik, naše slovstvo še malo poznajo. To nam močno škoduje. Da se to polagoma popravi, hoče sodelovati tudi Dom in Svet.